

УДК 342.9

Анатолій Матвійчук,

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри правосуддя юридичного факультету

Державного університету інфраструктури та технологій

ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті проаналізовані визначення поняття правового регулювання, які сьогодні наявні у юридичній науці. Розглянуті різні погляди щодо даного поняття. Зроблено узагальнююче теоретичне порівняння, а також запропоновано визначення адміністративно-правового регулювання у сфері регуляторної політики.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-правове регулювання, регуляторна політика, суспільні відносини, адміністративно-правовий вплив.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, спрямовані у тому числі й на удосконалення відносин у сфері господарської діяльності та, в свою чергу, безпосередньо у галузі регуляторної політики. Важливими є також і визначення основоположних понять, прикладом яких є «адміністративно-правове регулювання» у цій сфері. Визначення даного поняття, закладення необхідного наукового підґрунтя дає змогу для вдосконалення процесу нормотворчості та правозастосування. Вироблення у майбутньому чіткої дефініції буде мати не тільки теоретичне, а й велике практичне значення.

Актуальність дослідження полягає у необхідності чіткого визначення поняття «адміністративно-правове регулювання» стосовно саме регуляторної політики у зв'язку з важливістю цього напрямку державного впливу на суспільні відносини.

Метою статті є аналіз наявних науково обґрунтованих думок, їх синтез, критичне осмислення та визначення поняття «адміністративно-правове регулювання» у сфері регуляторної політики.

Стан наукової розробки проблеми. Проблема визначення адміністративно-правового регулювання у науці знайшла досить широке висвітлення, але варто зазначити, що здебільшого науковці формують його в контексті вузьких сфер правового регулювання. На загальнотеоретичному рівні питання щодо сутності та визначення правового регулювання розглядали у своїх роботах В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, М. В. Цвік, О. В. Петришин, І. М. Шмотіна, В. В. Галунько, Є. Б. Ручкін, В. І. Олефір, В. І. Те-

ремецький, О. М. Мельник, Ю. М. Козлов та ін.

Проблема визначення адміністративно-правового регулювання в окремих галузях регулювання суспільних відносин досліджувалась І. А. Городецькою, А. П. Гетьманом, В. В. Шеховцовим, Ю. А. Будником, Д. А. Мулявкою, О. Й. Разводовським, В. А. Лазаренком, М. П. Міняйлом, К. В. Барсуковим, В. А. Головка, Д. В. Мамчур та ін.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання щодо визначення «адміністративно-правове регулювання», варто зазначити, що цей термін широко використовується у науці адміністративного права й застосовується в різних його сферах. Однак варто зазначити, що сам предмет такого регулювання звертає на себе більшу увагу, залишаючи проблему чіткого формулювання поняття на другому місці.

Для того, щоб визначити згадане конкретне поняття, треба дослідити його найбільш загальне визначення.

Наприклад, в академічному тлумачному словнику української мови дається таке тлумачення слова «регулювати»: впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкорювати його відповідним правилам, певній системі [1, с. 480].

Що ж до визначень цього терміна безпосередньо в змістовому полі юридичної науки, то знаходимо їх чимало. Зокрема, в тлумачному словнику юридичних термінів правове регулювання визначається як форма регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їхніх учасників вимогам і дозволам, що містяться у нормі права [2, с. 218].

Вивчаючи питання визначення поняття адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики, потрібно користуватися насамперед тими надбаннями та запропонованими дефініціями, які вже є у теоретико-правовій науці. По-перше, правове регулювання є складним і водночас одним із найважливіших понять у правовій дійсності. По-друге, адміністративно-правове регулювання виступає як видове поняття стосовно правового регулювання.

В.Д. Ткаченко та Є.Б. Ручкін зазначають, що правове регулювання може бути охарактеризоване як здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування [3, с. 207-208].

На думку О. М. Мельник, правове регулювання – це здійснюваний усією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [4]. Що ж стосується саме адміністративного права, то В.Й. Развадський визначає адміністративно-правове регулювання як комбінацію способів правового регулювання, в якій переважають заборони та заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладання на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [5, с. 169].

У свою чергу В. Ю. Петрова та А. А. Семенов визначають цей вид правового регулювання як виконавчо-розпорядчу діяльність державних організацій, наділених державно-владними повноваженнями, спрямовану на стабілізацію суспільних відносин шляхом прийняття нормативно-правових актів та забезпечення їх виконання.

Іншими словами, цільове призначення правового регулювання полягає у забезпеченні конкретного юридичного результату, передбачуваного матеріальною нормою права. Юридичний результат і є та регульована величина, яка шляхом застосування різноманітних методів приводиться у співвідношення із «заданою» нормою права [6, с. 31].

Якщо торкатися змісту та основних рис адміністративно-правового регулювання, то В. В. Галунько виділяє такі його характерні ознаки: має цілеспрямований характер, оскільки постає певним регулятором суспільних відносин, впорядковуючи їх за допомогою права на рівні суспільства; має організаційний та упорядкований характер,

тобто здійснюється за допомогою певних засобів; спрямоване на досягнення певних цілей, а тому має регулятивний характер; має певний предмет і сферу правового впливу, які усвідомлюються людьми і суспільством та мають для них певне значення; забезпечується певними методами, які координують діяльність суб'єктів права або здійснюються за допомогою їхньої субординаційної підлеглості у процесі виконання або використання норм права; має визначені стадії, які передбачають правову регламентацію суспільних відносин, виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків та їх реалізацію [7, с. 116-118].

Досліджуючи багатоманітні наєвні у науці визначення адміністративно-правового регулювання, І.М. Шопіна слушно стверджує, що вони базуються на різних підходах до сутності правового регулювання як узагальної категорії, а ці підходи, у свою чергу, обумовлені різними концепціями праворозуміння.

Тому виділення найбільш загальних закономірностей кожного підходу дає змогу розглянути феномен правового регулювання в інструментальному, інституційному, нормативно-юридичному, діяльнісному, телеологічному, комунікативному, соціальному та інших аспектах, при цьому кожен із них може бути ефективно використаний для вирішення конкретних завдань, які стоять перед певним дослідником [8, с. 19].

В. І. Темерецький визначає адміністративно-правове регулювання як таке, що являє собою цілеспрямований вплив правових норм, прийнятих державою, і постає в якості відповідних адміністративних засобів забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у суспільних відносинах з метою підпорядкування їх юридично встановленому правопорядку, а також охорони та розвитку в інтересах суспільства і держави.

На нашу думку, зазначення того факту, що ці правові норми були прийняті державою, є не зовсім коректним. Скоріш, потрібно вести мову про ті конкретні органи державної влади, до повноважень яких належить прийняття нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у конкретній сфері суспільного життя за допомогою адміністративно-правових норм. Також підкреслюється, що правове регулювання є специфічною діяльністю, яка є засобом упорядкування та регламентації суспільних відносин за допомогою норм права [9, с. 51].

Ю. М. Козлов визначає адміністративно-правове регулювання як процес послідовного використання адміністративно-правових за-

собів для досягнення цілей регулювання поведінки учасників суспільних відносин [10]. Проте його думку критикує О.І. Шкуропацький, який зазначає, що, по-перше, адміністративно-правове регулювання є результатом впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини. Тому здається не зовсім зрозумілим, звідки та внаслідок чого виникає зазначений процес. Оскільки не визначено коріння виникнення цього процесу, то й не до кінця зрозуміло: йдеться саме про процес адміністративно-правового регулювання чи про якийсь інший процес, який має ті самі ознаки, що й визначені автором. По-друге, будь-яке визначення явища, особливо такого, що має дієвий характер (тобто характер процесу або дії), має містити в своєму складі завдання або функції, що їх покликано виконувати явище, визначення якому надається. Проте у запропонованому визначенні завдання визначено досить розмиті, і незрозумілім є, які саме цілі має адміністративно-правове регулювання [11, с. 105].

На нашу думку, з цією критикою можна погодитися, але тільки частково. Призначенням завдань та функцій є саме виконання цілей регулювання поведінки учасників суспільних відносин. Цю тезу можна конкретизувати й наводити перелік конкретних суспільних відносин, однак це, на нашу думку, є не досить доцільним, враховуючи різноманітність та потенційну безкінечність регульованих адміністративним правом суспільних відносин.

Щодо відсутності «коренів» у адміністративно-правовому регулюванні, то висвітлення цього аспекту не повинне бути пов'язане з визначенням дефініції самого поняття. Згадка про використання саме адміністративно-правових засобів сама по собі дає визначення того, що й саме регулювання належить до царини адміністративного права. Узагальнюючи, можна сказати, що ця критика мала більше філологічний, ніж теоретико-юридичний сенс.

Однак також варто зауважити, що розглянуте визначення справді має певні недоліки та потребує більше повноти та деталізованості.

Проаналізувавши різноманітні підходи до визначення адміністративно-правового регулювання, варто погодитися з думкою І.А. Городецької, яка слушно зазначає, що використання логіко-семантичного аналізу й узагальнення наукових позицій щодо розуміння розглянутого поняття дозволяє виділити у вищенаведених визначеннях те

спільне, що їх характеризує, а саме адміністративно-правове регулювання: 1) може визначатися як вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) прав; 2) здійснюється за допомогою комплексу засобів; 3) передбачає певну мету (досягнення цілей) [12, с. 61].

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, вважаємо за необхідне акцентувати на низці положень.

По-перше, у юридичній науці немає єдиного та усталеного підходу до визначення адміністративно-правового регулювання. Існує велика кількість пропонованих дефініцій, які досить істотно відрізняються одне від одного. Однак також варто зазначити, що є низка ознак, на які звертається загальна увага, тому вони можуть слугувати характерними ознаками адміністративно-правового регулювання.

По-друге, видається необхідним продовження більш глибокого вивчення правового регулювання саме в галузі адміністративного права. Необхідно на рівні теоретичних досліджень узагальнити використовувану термінологію з метою вироблення більш чітких дефініцій.

Наведене положення особливо важливе для регулювання відносин саме у сфері регуляторної політики, оскільки визначення та чітке розуміння такого фундаментального поняття неодмінно покращить рівень нормотворчої техніки.

По-третє, серед багатьох визначень адміністративно-правового регулювання, на нашу думку, відсутнє таке, що підходить саме до правового регулювання у сфері регуляторної політики. Спираючись на Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та враховуючи загальнотеоретичні основи поняття правового регулювання, а також запропоновані дефініції в галузі адміністративного права, вважаємо можливим та необхідним зробити спробу сформулювати власне визначення адміністративного регулювання у сфері регуляторної політики як діяльності уповноважених органів державної влади у сфері регуляторної політики, спрямованої на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регулюючими органами, що здійснюється за допомогою юридичних засобів, шляхом прийняття нормативно-правових актів з метою покращення ефективності та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 8.
2. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін. / за ред. В.Г. Гончаренка. Київ, 2004. 320 с.
3. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. С. 584.
4. Мельник О. М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2004. 208 с.
5. Разводовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державно-управлінських відносин у транспортній сфері. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2003. Випуск 23, С. 167-174.
6. Петрова В. Ю., Семенов А.А. Понятие административно правового регулирования. Теория и практика общественного развития. 2015. №16, С. 29-31.
7. Галуцько В. В. Теорія держави та права : конспект лекцій / В. В. Галуцько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа; за заг. ред. В. К. Шкарупи. Херсон, 2008. 280 с.
8. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання органами внутрішніх справ України: монографія. Київ, 2011. 426 с.
9. Теремецький В.І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. Держава та регіони. Серія «Право». 2012. № 1 (35). С. 50-54.
10. Административное право / под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. Москва, 1999. 320 с.
11. Шкуропацький О.І. Поняття адміністративно-правового регулювання соціального захисту офіцерського складу збройних сил України. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2015. № 20. С. 104-108.
12. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Форум права. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_12.

В статтє проанализированы определения понятия правового регулирования, которые на данный момент существуют в юридической науке. Рассмотрены разные точки зрения на это понятие. Сделано обобщающее теоретическое сравнение, а также предложено определение административно-правового регулирования в сфере регуляторной политики

Ключевые слова: административное право, административно-правовое регулирование, регуляторная политика, общественные отношения, административно-правовое воздействие.

The article analyzes the definitions of the concept of legal regulation, which currently exist in legal science. Different points of view regarding this concept are considered. A generalized theoretical comparison was made, and a definition of administrative and legal regulation in the area of regulatory policy was proposed.

Key words: administrative law, administrative and legal regulation, regulatory policy, public relations, administrative and legal impact.

